

МИРОСЛАВ БОРБЕВИЋ

## ГОВОР НА ОТВАРАЊУ ИЗЛОЖБЕ „СРБИЈА 1914“\*

Другарице и другови,

Радо сам се одазвао позиву Историјског музеја Србије да отворим изложбу „Србија 1914“. Није тешко одгонетнути ни зашто. Кад се каже — Србија 1914 — мисли се, на почетак првог великог рата, али још више на славне битке које су овде вођене пре седамдесет и пет година ради избацивања непријатеља и освајача са српске територије. Ова нас изложба на свој особит начин жели подсетити на ту историју, на њене протагонисте, на људе и догађаје у трагичној али величанственој епопеји одбране слободе.

Деветсточетрнаестој, као историјској прекретници модерне, данашње Европе, претходили су, на нашем тлу, Балкански ратови и дефинитивно ослобађање Србије од петвековног турског ропства и јарма. Изграђивана је на почетку века просперитетна српска држава, са грађанским демократским друштвеним установама. Аустроугарски напад зато није био само агресија на националну слободу и независност него и на значајне друштвене тековине ондашње Србије.

Пре седамдесет и пет година одиграле су се битке — Церска и Колубарска — које ће пронети славу српског војничког генија и храбрости. Од раније такође позната свету, она је овим биткама за ослобођење од агресора, освајача и непријатеља добила још више место.

Ова изложба буди сећања, али разгара и осећања.

Подсећамо се храброг и жилавог српског војника који је упорно бранио отаџбину, подсећамо се војничке вештине великих српских војсковођа, враћамо пред нас слике патњи, пожртвовања и жртвовања.

Подсећање на све то изазива у нама осећање пркоса и части, што смо имали такве претке и што припадамо њиховом роду и колену. О традицији не говоримо да бисмо правили митове и од њих живели. Традицију негујмо и поштујмо као стваралачку инспирацију.

\* Изложба је отворена 15. новембра 1989. године у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“.

Понегде се у земљи то још увек настоји потценити, омаловажити, чак криво представити. Поставља се са nelaгодом питање зашто, кад и савезници, после седамдесет и пет година, одају признање борби наших славних претходника. То признање није куртоазно, то је признање хероизму и жртвама.

Улог у ослобођење и победу био је огроман, стао је српски народ огромних људских губитака, онога дакле што је свугде и свакад најскупље и најдрагоценије. Није сувишно још једанпут подсетити: Србија је изгубила трећину становништва. Материјалне губитке да не помињемо!

Један од резултата те сурове битке било је и стварање заједничке државе Јужних Словена. Остварена је тежња многих генерација о уједињењу, мисао која је дуго кроз историју водила најбоље духове наших народа.

Треба без двосмислица рећи: без прве Југославије не би било ни друге. Ту историјску чињеницу, схватљиву сваком здравом разуму, данас неки цинички оспоравају. У ствари, они по једној инерцији актуелног оспоравања свега што је везано за српски народ и Србију оспоравају и те тековине ратовања за слободу и уједињење између 1914. и 1918. године.

Треба такође рећи да је, између два светска рата, српски народ, и српски радник, ако не више а оно сигурно не мање трпео од буржоазије. Говорити другачије нетачно је и неправедно према том народу.

Српски народ је, заједно са свим народима и народностима, победносно извео револуцију и изборио се за стварање нове Југославије.

Југословенска идеја и југословенска држава имају континуитет. Прва Југославија, и датуми њенога стварања и настанка и оспоравају се зато да би се оспоравала и рушила ова наша данашња Југославија.

Данас је, дакле, та наша заједница, наша Социјалистичка Федеративна Република Југославија, пред бројним искушењима.

Ми смо, као друштво, врло тешко дошли до оцена о њеној дубокој друштвеној, политичкој и моралној кризи, мада је криза била више него очигледна. Уз велике напоре прогресивних снага дошли смо до сазнања и договора о томе да само променама и реформама можемо изаћи из кризе; у том су смислу направљени и неки практични кораци, али се сваким даном наилази на жесток отпор, и опструкцију од снага status-quo. Ви видите да је данас, на нашој друштвеној сцени, тај сукоб снага реформе и антиреформских опредељења основни сукоб, видите да он добија све заоштреније видове, и да неминовно мора доћи до расплета.

Изражавам уверење да ће тај расплет бити — на демократским основама — изведен у корист снага позитивних друштвених промена, у корист започетих, и оних реформи које тек треба да се предузму.

Данас је почео Конгрес СК Србије. Српски комунисти ће одлучно наставити оно за шта су добили мандат целог народа — а то је дубока реформа југословенског социјализма ради стварања у сваком погледу бољег друштва него што је ово у којем сада живимо.

Многе су маске у нашем друштву сада пале — па и оне тобожње демократске, и много шта је видљивије. Сепаратизам се више не може издавати за демократију, бирократска осиноност за правну државу. Утолико ће наша реформска борба за напредак бити ако не лакша а оно свакако јаснија — у томе смислу да знамо с ким посла имамо.

Што се саме изложбе тиче коју данас имамо задовољство да отворимо и разгледамо, желим да одам признање аутору и музејским колективима за напоре које су учинили да се нашој јавности ови вредни, историјски значајни предмети и експонати ставе на увид. Они говоре о једном времену које никад не сме отићи у заборав.

Проглашавам изложбу отвореном.